

HET PROBLEEM VAN VERNIEUWING EN ONTWIKKELING

INLEIDING.

In dit onderwerp zullen wij proberen u te confronteren met de verschillende problemen van deze tijd en al datgene wat daaruit kan voortvloeien.

Er is een wereld waarin alles zich verder ontwikkelt, maar hoofdzakelijk in materialistische zin. Je kunt een materieel systeem uitdenken dat zich inderdaad voortdurend kan handhaven. Op het ogenblik echter, dat daar een economie bij te pas komt waarin zaken als geldhandel een hoofdrol spelen, dan wordt het al veel moeilijker. Blijkt dan verder dat men in feite uitgaat van deficiet-financiering, dan komt men als vanzelf voor een onontwarbaar kluwen van gegevens te staan.

Geestelijk is een vernieuwing eveneens noodzakelijk. De kennis van de mens heeft zich aardig ontwikkeld, maar zijn begripsvermogen en vooral zijn vermogen tot overzien van grotere gebieden schijnt eerder afgenomen te zijn dan toegenomen. Ook dit is een punt waaraan wij aandacht zullen moeten besteden.

Een geestelijke ontwikkeling is niet alleen maar een ontwikkeling die te maken heeft met een andere wereld. Ze heeft te maken met de gehele tendens van het bestaan, met de wijze waarop men het leven zelf ziet en daarmee ook de wijze waarop men zichzelf in dat leven hanteert.

De vele problemen die bestaan zijn voor een deel het resultaat van een botsing tussen het oude en het onafwendbaar komende nieuwe. Om hieraan uitdrukking te kunnen geven zullen wij trachten om vooral in het tweede gedeelte van deze cursus meer actuele en voor u dus meer controleerbare onderwerpen aan te snijden. Maar wij moeten beginnen met de mens. Daarom zou ik met u willen bespreken in

LES I

ANDERE TIJDEN - ANDERE ZEDEN.

Als wij kijken naar het verleden, dan zien wij een tijdlang een enorme nadruk liggen op de voortplanting. Ze is a.h.w. het middelpunt geworden van het geloof. Ze wordt bijna als sacraal gezien. Ze is tevens een steunpilaar waarop wordt gerekend door de machten van staat, leger en wat dies meer zij.

Dat kan in een wereld waarin de uitbreiding van aantallen betrekkelijk moeiteloos kan worden opgevangen, waarin voor overbodige burgers geen bijzondere lasten moeten worden gedragen en waarin men bovendien het recht van de sterkste voor een groot gedeelte hanteert, zodat het ras zichzelf a.h.w. voortdurend zuivert doordat de zwakkeren en de verstandelijk zwakken maar ook de lichamelijk zwakkeren succumberen, terwijl de sterkeren blijven

leven. Dit is de normale wet van selectie die wij in de hele ecologie voortdurend aantreffen.

Een dergelijke maatschappij kan tot op zekere hoogte evenwichtig blijven. Ze zal natuurlijk haar rampen en oorlogen kennen, maar die zijn dan alleen weer geschikt om lichte veranderingen mogelijk te maken in bevolkingssamenstellingen waardoor de gemeenschap als geheel zich rationeel gaat gedragen.

Idealen zijn in die tijd zaken die buiten de werkelijkheid staan. Een ideaal mag niet aan de werkelijkheid worden getoetst. Probeert men het soms toch, dan wordt men geconfronteerd met uitbarstingen als de Inquisitie, heksenvervolgingen, de strijd tegen bepaald bevolkingsgroepen.

In het verleden was de moraal, die men op het ogenblik predikt, eigenlijk volkomen aanvaardbaar, maar ook maatschappelijk noodzakelijk. Dat men daarbij niet uitging van de perfectie is voor de tijd waarin het allemaal gebeurde en is opgebouwd ook vanzelfsprekend, want er was geen tijd voor perfectie. Het was steeds weer een improviserend benaderen van het best haalbare. Daarbij moest men uitgaan van de middelen die men had en van de dromen die men koesterde.

Laten wij daartegenover deze tijd stellen. Over de hele wereld is de bevolkingstoename dermate explosief dat zelfs met de afremming, die in de laatste jaren kenbaar is geworden, er toch een teveel aan mensen op de wereld leeft voor het bestel waaronder ze leven. Bij u kan dat tot uiting komen in werkloosheid, bepaalde wrevel, moedeloosheid, gedrag dat afwijkt van de normen. In andere landen kan het leiden tot opstanden, revoltes en wreedheden. Het kan zelfs leiden tot stammenoorlogen zoals die in Afrika nu worden gevoerd. Waarom? Omdat men te allen tijde heeft gepredikt: Kinderen zijn Gods wil, zijn rijkdom, zijn noodzaak.

In een wereld waar welvaart is, daar gaat men vanzelf meer tijd besteden aan alles wat plezierig is. Vroeger was dat alleen bij een kleine hooggeplaatste klik die ook zeer losbandig placht te leven. Tegenwoordig heeft iedereen de middelen en voor een groot gedeelte ook lichamelijk de mogelijkheden om iets dergelijks te reproduceren tot in de werkende stand toe. Dat daarbij uit de aard der zaak de moraliteit op een vreemd vlak terecht komt is onvermijdelijk.

Een wereld als de huidige is ook een wereld waarin de angstdromen van eens een bijna benauwende realiteit hebben gekregen. Vroeger had men het wel over de ondergang van de wereld, maar dat was veraf, iets dramatisch, iets romantisch of als men er al wat intenser mee bezig was en er misschien aan geloofde dat het binnenkort zou komen, dan was dat een kwestie van een geloof en kon men ook nog op zijn uitverkiezing rekenen. Dat is iets anders in deze dagen.

De mensheid heeft zich de technische mogelijkheden verworven om deze hele aarde binnen driemaal 24 uur onbewoonbaar te maken; te ontdoen van alle leven buiten waarschijnlijk wat eenvoudiger levensvormen in de oceanen voor zover die nog bewaard kunnen blijven. Dat zegt men niet, men weet het. Het is een druk die op de gehele mensheid rust.

Altijd weer heb je het gevoel dat morgen eigenlijk geen betekenis heeft. Morgen, dat zal de verschrikking kunnen zijn. Daarom doe je maar alsof er niets aan de hand is. Je speelt komedie voor jezelf en voor anderen. Je bouwt perfectionistische plannen op en je gaat enorme schulden maken, omdat je aannemt dat je die toch niet hoeft af te betalen.

Dat klinkt allemaal vreemd, maar het is wel begrijpelijk. Op het ogenblik kun je zeggen dat ongeveer 30 % van de wereldbevolking bewust of onbewust bezig is met de wereldondergang door het gebruik van atoomwapens en dergelijke. Dit wordt opgeslagen in een gemeenschappelijk bewustzijn. Anderen, die niet zo precies weten waar die ondergang vandaan zou moeten

komen, worden daardoor beïnvloed. Er is dus een negatieve stroming aan de gang die op dit moment eigenlijk de opbouw van de maatschappij meer en meer tot een zinledig geraamte dreigt te maken.

Ik neem aan, dat u mij tot zover heeft kunnen volgen en dat u het met mij eens bent.

Wat is nu de verandering die in deze dagen begint?

Je moet je aanpassen aan deze omstandigheden. En als je geen hoop meer hebt voor morgen, dan leef je vandaag. Je kunt alle dromen en idealen wel opbouwen, maar je weet een beetje dat het luchtkastelen zijn.

Je vraagt je niet af welke verantwoordelijkheden je op je laadt.

Je doet er vandaag wat aan en als iemand 'halleluja' roept, dan ben je al blij toe.

Degenen die zich bezighouden met de leiding van de maatschappij zijn overal gelijk; mensen die vervreemd zijn van de werkelijkheid. Zij hebben het woord 'werkelijkheid' geschapen die met de feiten allesbehalve klopt; die geen rekening houdt met de mens zelf en de - in de meeste staten zeer beperkte - vrijheid van denken en handelen die men nog bezit. Een wereld die zo is, moet een enorme omwenteling ondergaan.

Nu zult u zeggen: Ach, dan moet de vernieuwing van de wereld maar eerst beginnen. Dat kan niet. Want vergeet niet dat we zitten met een enorme structuur.

De wereld wordt geregeerd door woorden; omdat ze zijn neergeschreven heten ze wetten.

De wereld wordt geregeerd door allerlei idealen waarbij je je niet afvraagt of deze idealen reëel zijn, maar gewoon uitgaat van veronderstelde rechten en noodzaken.

De wereld wordt geregeerd door handelsrijken die zich niet afvragen hoe ze de wereld en daarmee zichzelf in stand kunnen houden, maar alleen hoe ze het winstpercentage voor het komende jaar aanmerkelijk kunnen opschroeven. Ik zou zo door kunnen gaan.

Al deze machten, want dat zijn ze, kunnen een vernieuwing die van bovenaf zou moeten beginnen altijd tegehouden; daarvoor is de belangengemeenschap te hecht. Maar wat kan er dan wel? Wij zien het nu overal eigenlijk gebeuren.

De geldende moraliteit, de zeden, veranderen. Het gedrag van de mensen onderling wordt anders. Het gevoel van medeleven met anderen neemt aanmerkelijk af. Er ontstaat een soort machtsegoïsme dat ook kan leiden tot het beroven of het in elkaar slaan van mensen die zich niet kunnen verdedigen.

Het is of de duisternis langzaam maar zeker toeneemt. Mensen ontvluchten eenvoudig de wereld en dalen af in hun eigen fool's paradise van de een of andere drug, van de een of andere secte. De maatschappij is moreel gezien zich aan het ontbinden. Geldende waarden tellen steeds minder.

Toch zal de zaak zich moeten stabiliseren. Er moet een ogenblik komen waarop we gaan begrijpen: zo kunnen we niet verdergaan. Ik moet op de een of andere manier voor mijzelf een gedragscode ontwikkelen waardoor ik in deze maatschappij en met deze maatschappij kan leven en gelijktijdig mijzelf toch in de ogen kan zien.

Dat betekent dat regels steeds minder belangrijk worden. Erg jammer voor degenen die zich doodmoe denken om toch vooral tot goede regelingen te komen. Maar die regels werken eenvoudig niet meer. Zakelijk mischien nog wel, maar op het gebied van moraliteit, volksdenken en volksgedrag, neen. Dat is voorbij. Zelfs de massamanipulatie, die een lange tijd zo uitstekend heeft gewerkt, laat steeds meer veren vallen totdat de adelaar van trotse macht is geworden tot de geplukte kip die nog in het banier is geheven van degenen die zich de heersende partijen noemen.

De mensen denken anders. Hun gedrag wordt anders. O zeker, ze zijn nog onderling verdeeld. Maar als wij op het ogenblik b.v. de westerse wereld nemen, dan kunnen we zeggen dat ongeveer 80 % van de mensen in de sexualiteit niet meer de nadruk leggen op de voortplanting maar op het genoegen. Dat in het zaken doen bij ongeveer 90 % van de mensen tegenwoordig niet meer de nadruk wordt gelegd op de verantwoordelijkheid tegenover anderen, maar alleen op het gewin voor zichzelf.

De zeden veranderen. Waar eens bedrog het voorrecht was van de hoogstgeplaatsten zal nu bijna iedereen eraan deelnemen. Desnoods begint men als particulier zelfs een advertentiecampagne om duidelijk te maken dat iets niet mag of wel mag. Realiseer u dat. Dan gaat u begrijpen dat de moraal, deze andere zedelijke instelling van de mensen tevens een ondermijning betekent van het huidige bestel. Het dwingt veranderingen af.

Veranderingen, die met moeite geaccepteerd zullen worden, zeker. Veranderingen die overal grote problemen zullen oproepen. Wij kunnen aannemen dat - ongeacht de z.g. verbetering van de economische omstandigheden - het aantal werklozen het komende jaar toeneemt en dat er weer een mars op Washington zal worden gehouden die wel op een zeer wrede wijze vóór ze haar doel bereikt uiteen zou kunnen worden geslagen met de nodige slachtoffers. Het zijn gewoon feiten.

Als regerende machten hun macht verliezen, krijgen we een verschuiving. Die verschuiving is niet altijd eerlijk. Laat mij het eenvoudig zo zeggen: Men houdt kunstmatig de prijzen van artikelen hoog. In uw land en ook in andere landen zijn er een aantal zaken die voortdurend proberen om onder die prijzen te gaan of op een andere manier een product dat gelijkwaardig is te verkopen, maar dat niet aan die prijsbinding onderworpen is. Het zijn deze z.g. discountzaken die natuurlijk werken vanuit een winstprincipe, maar die gaan inspelen op iets anders wat men niet heeft beseft. Er komt een ogenblik, dat de doorsnee-mens de prijs die voor kwaliteit wordt gevraagd niet meer wil betalen. En dan gaan handelsrijkes langzaam maar zeker over stag.

Ik wil nu niet praten over Nederland waar een bekende koffiebranderij koffie onder een ander merk op het ogenblik levert aan enkele discountzaken voor een prijs die ongeveer 2/3 bedraagt in de verkoop van hetgeen deze koffiebranderij voor haar eigen merk koffie in de winkel meent te mogen eisen.

Het zijn maar kleine voorbeelden. Maar het betekent wel, dat hierdoor het hele verdelingssysteem wordt aangetast. Nu denkt u: dan krijgen ze dadelijk een monopolie en kunnen ze de prijs verhogen. Maar dat is nu juist niet waar, want altijd weer zal er iemand kunnen zijn die goedkoper is. Dus, men is genoopt om zijn hele winst- en zekerheidsprincipe te veranderen. Datzelfde speelt tot op zekere hoogte in andere delen van de handel een rol. Maar ook in de politiek.

Eens was het zo, dat een politieke partij eenvoudig een banier ophief, daarop een mooie leus schreef en vervolgens handelde zoals zij het zelf goed dacht. Nu komen er steeds meer mensen die zich afvragen, of het wel verstandig is om mensen te kiezen die eigenlijk helemaal geen verantwoordelijkheid op zich schijnen te nemen en alleen maar doen dat wat de kiezer niet, maar een bepaalde politicus wel wil. Ondermijning van de macht.

In het leger zijn er verschijnselen die bijna ongeloofwaardig klinken, zelfs voor degenen die nog 30 of 40 jaar terug kunnen denken. Een vakbond van dienstplichtigen! Een vakbond van onderofficieren! Vakbonden die eisen stellen. Officieren die - ongeacht de goede orde - hun bevelen wel op een zeer eigenaardige manier zien opgevolgd; en wel zo dat vaak het tegendeel wordt bereikt van hetgeen zij wilden. En regelmatig voorkomend verschijnsel. Niet alleen in Nederland.

Dat optreedt zelfs tot in absoluut geregeerde landen als Argentinië.

Vraag u af, of we hier niet te maken hebben met een langzaam ontstane nieuwe orde? Iets wat geluidloos en van onderaf zich a.h.w. invreest, infiltreert in de bestaande werkelijkheid. Het is duidelijk dat de zeden, die daartoe aanleiding zijn geweest met al hun zelfzucht toch nooit bevredigend zijn voor een samenleving, wanneer ze eenmaal weer een nieuw evenwicht gaat vinden.

Wat krijgen we dan? Wel, laten we reëel zijn. Wij krijgen nog steeds regeringen. Een regering is een ziekte. Daar kom je niet meer van af en inenting helpt niets. De mens is eenvoudig nog niet zover dat hij bereid is de volledige verantwoordelijkheid voor zichzelf en anderen te dragen. Dus er zullen regeringen zijn.

Er zullen ook nog wel kerken zijn. Maar ze zullen niet meer dwingend kunnen werken. Het gevaar van atoomwapens en andere zeer gevaarlijke apparaten en middelen blijft bestaan. De ondergangsangst zal zich ongetwijfeld nog wel enige honderden jaren laten gelden, zelfs als het niet tot vernietiging komt op een of ander gebied. Die angst zal de mensen dan ertoe brengen om meer bij de dag te gaan leven. Maar bij de dag leven kun je alleen maar, als je elke dag doet wat die dag eist en gebruikt wat je die dag aan mogelijkheid bezit. Je kunt nooit verdergaan dan dat. Je krijgt dan een mentaliteit, die ik misschien kort kan schetsen als de nieuwe moraal.

Geniet het leven omdat je bestaat. Geniet elke dag met al hetgeen ze brengt. Wees er blij mee. Respecteer anderen. Beledig en schaadt anderen niet, maar zorg er bovenal voor dat je zelf tevreden en vreugdig de dag kunt besluiten.

Dit is een moraal waarbij God eigenlijk niet te pas schijnt te komen. Toch is Hij wel degelijk aanwezig, maar alleen op de achtergrond.

Het is een moraliteit waarmee alle burgerlijke criticasters buiten spel staan, want je moet een ander respecteren ook als hij anders is. Bovendien wordt daarmee de eigenaardige moraliteit van 'je moet werken om te leven' eenvoudig van de tafel geveegd. Of je wilt werken, dat moet je zelf weten.

Het gaat erom dat je zo leeft dat je vreugde kunt hebben elke dag opnieuw. Het gaat erom dat je voldoende hebt om verder te leven. Daarvoor moet je zelf zorgen. Je mag een ander niet schaden.

Niemand zegt dat je een vaste baan moet. Niemand zegt dat je verplicht bent om bepaalde dingen te doen of te laten. Een dergelijke moraal is op het ogenblik niet aanvaardbaar. Maar wanneer we een nieuwe wereld krijgen, die is toch onvermijdelijk op komst, dan zal die wereld gebaseerd zijn op een verwerping van de fouten van vandaag.

De fouten van vandaag zijn onder meer: perfectionisme. Het stellen van overmatige eisen aan anderen en aan jezelf bijna niet. Een pretentie van belangrijkheid bezitten zonder dat je die kunt waarmaken. Je moet jezelf waarmaken; elke dag opnieuw.

In de nieuwe maatschappij zullen er aan de ene kant veel dingen wegvallen. Ik kan mij niet voorstellen dat er in de nieuwe maatschappij nog sprake zal zijn van sociale zorg van de wieg tot het graf. Eigenlijk zijn dergelijke zorgen het graf van de sociale vrijheid en daarmee van het vermogen tot ontwikkeling van sociale gevoelens; die worden dan vervangen door leuzen.

Ik kan mij ook niet voorstellen dat men zal uitgaan van het standpunt: wij moeten alles regelen zodat anderen geen fouten kunnen maken. Men zal het alleen zo regelen dat men zegt: Als een ander fouten maakt, dan zal hij ook voor de gevolgen moeten opdraaien. Dat is natuurlijk tegenwoordig voor heel veel mensen onaanvaardbaar.

Je hebt geen recht op werk. Je hebt alleen het recht om te werken,

als je werk kunt vinden. Je hebt geen recht op sociale status. Je hebt alleen recht op datgene wat je je elke dag weer waardig toont. Je kunt geen beroep doen op anderen. Je kunt je alleen beroepen op je mens-zijn. En als je daarin voldoende harmonie met anderen kunt vinden, dan zul je ook wel hulp krijgen als je die nodig hebt. Geen dwingend vaderlijk verband meer. Een zekere vaagheid. Een vaagheid die alléén kan worden gedragen door juist die nieuwe moraal waarover ik u heb gesproken.

De wereld moet nu eenmaal veranderen. Laten wij ons goed realiseren dat er op het ogenblik ontwikkelingslanden zijn die 3/4 van de verdiensten van het gehele volk kwijt zijn aan renten die ze moeten betalen aan de zo behulpzame wereldbanken en andere banken in het rijkere deel van de wereld.

Wat Nederland betreft, mag ik u eraan herinneren dat dit land op het ogenblik elke begroting belast ziet met een rentebedrag dat tegen de 30 miljard loopt. Dat kan eenvoudig niet meer. Maar als het niet kan, dan moeten de regeringen vanzelf ook steeds minder gaan ingrijpen.

Ik kan mij voorstellen, dat er een situatie kan ontstaan waardoor ze in Amsterdam een politie van particulieren zullen hebben. Die politie treedt op en doet alle politiewerk voor je, als je tenminste haar betaalt. Een soort verzekering dus. Een beschermingsverzekering. Doe je het niet, dan moet je maar zien hoe je het redt. Dat is natuurlijk erg vervelend. Waar blijft nu de sociale rechtvaardigheid en gelijkheid? Maar ja, die is er toch niet. Als je de middelen hebt, dan kun je je beter beschermen dan een ander. Maar denkt u nu, dat degenen die geen bescherming hebben zich niet proberen te beschermen? Dat kunnen ze alleen doen door samenwerking. Als die samenwerking groot genoeg is, dan is die bescherming veel beter dan welke ~~gezochte~~ bescherming dan ook.

Hetzelfde is het met godsdienst. Natuurlijk, het is erg prettig als je je een plaatsje in de hemel kunt verwerven door b.v. zoveel blaadjes per week langs de deuren te verkopen of zoveel na te laten aan de een of andere goede instelling.

De mens van morgen echter zal weten dat dit allemaal maar praat is. Dat je niet met stoffelijke zaken iets kunt kopen wat berust op een innerlijke toestand. Dan zullen de kerken er misschien nog wel zijn, maar ze zullen geen macht meer hebben. Dan zal de priester niet meer tot de gelovigen zeggen: Zo zult gij leven. Dan zullen de gelovigen tot de priester zeggen: Zo zult gij voor ons tot God spreken.

Ik denk ook dat het hele beeld van God zal veranderen; vervagen misschien in zekere zin en gelijktijdig meer pluriform worden. Al die dingen zijn onvermijdelijk gezien de huidige ontwikkeling. Ik vertel u geen sprookje over een verre toekomst. Ik ontleed voor u alleen de symptomen die u elke dag kunt zien.

Wij zullen, wanneer wij wat verder zijn gekomen in deze cursus, gaan spreken over geestelijke veranderingen en vernieuwing en de problemen die daarmee samenhangen. Maar vergeet dan niet, dat zowel de vernieuwing als de problemen mede voortkomen uit de dingen die ik u nu heb geschetst.

Een mens kan meer dan hij denkt. Steeds meer mensen ontdekken een bepaalde gave in zich. De wereld loopt op het ogenblik over van allerlei genezers, mediums en weet ik wat nog meer. Er komen er steeds meer bij. De kwaliteit is doorgaans niet al te best; dat wil ik ook nog toegeven. Maar de mensen werken ermee.

De mensen grijpen soms terug naar oude, vergeten middelen die alle schadelijke bijwerkingen ontberen die de moderne pharmacopoea nog altijd met zich meebrengt. Realiseer u dat.

De wereld is aan het veranderen. De houding van de wereld is aan het veranderen. Maar dat kan alleen voortgaan, indien het innerlijke begrip,

het innerlijk leven mee verandert. Anders komt te staan; minder afgegrenst t.o.v. het gebeuren. Dan komt er misschien een dag dat de mensen niet meer zeggen: God behoeft u. Maar dat ze zeggen: Moge uw dag vol vreugde zijn. Ze zullen er geen beperkende bepaling bijvoegen.

Er zal een dag komen dat de mensen zeggen: Laat ze maar praten. De dromen van anderen zijn alleen maar de lasten voor onze kinderen. Wat wij vandaag samen presteren dat is de bevrediging van ons bestaan; dat is de vreugde die wij morgen zullen ervaren en de vrijheid die wij het nageslacht geven.

Uit de aard der zaak is dit een beperkte schets. Ik heb veel zaken niet aangesneden die hier eigenlijk wel bij behoren. Maar dit is slechts een begin. Probeer u zich in te leven in datgene wat ik u vandaag globaal heb voorgelegd: de eigenlijke ondergangsangst die een groot gedeelte van de wereld beheerst. Het onvermogen om zich te blijven houden aan wetten die o.a. door de enorme toename van de bevolkingsdichtheid in feite zinloos zijn.

Denk aan de vreemde verandering van mentaliteit en moraliteit die in deze dagen steeds meer om zich heen grijpt en die op het eerste gezicht soms bijna fatale gevolgen dreigt te hebben voor de samenleving. Denk daar over na en vraag u dan af, of die verandering van moraal gelijktijdig niet betekent dat de huidige wereld met haar structuur niet meer houdbaar is. Als u dat heeft gedaan, vraag u dan af wat dat voor uw innerlijk leven, uw geestelijk bestaan zal betekenen.

U zult tot de conclusie komen, denk ik, dat een mens heel anders kan gaan leven en denken dan hij nu doet en gelijktijdig toch geestelijk lichter en vrijer zijn dan hij zich nu kan voorstellen. Als u die conclusie al zou bereiken, dan zijn tenminste drie van de volgende onderwerpen voor u overbodig. Maar aangezien ik niet aanneem dat dat voor de meesten van u het geval zal zijn, hoop ik u de volgende maand aan te treffen bij het 2e gedeelte van dit eerste onderwerp.

-:-

DE KERMISTENT.

Op de kermissen had je vroeger altijd paradetenten. De parade gaf meestal het beste te zien dat je hoopte te krijgen maar na betaling niet kreeg. Als ik tegenwoordig zo rondkijk, dan zie ik dat ditzelfde spel overal wordt gespeeld.

Neem b.v. de verkiezingscampagne voor Reagan. Met veel hoera en tralala wordt er aangekondigd: Hier is de wonderdoener die Amerika zal terugvoeren naar welvaart en grootheid! En als je dat dan ziet, het is allemaal schitterend aangekleed. Het komt overtuigend over, totdat je naar binnengaat; en dan is er achter het klatergoud alleen maar een heel magere tentje waarin misschien nog een paar banken staan die je zitvlak beledigen en waar op een toneeltje iets wordt opgevoerd waarvan je je afvraagt hoe het ooit heeft kunnen worden aangekondigd zoals men dat in de parade deed.

Ik wil niet zeggen dat het in Nederland precies hetzelfde is. Want ook daar hoort men zeggen, dat er leuke dingen voor de mensen moeten worden gedaan. Wij moeten wel besparen, maar de minima moeten we na-

tuurlijk wel beschermen en gelijktijdig de lonen en de prijzen beschermen. Daarnaast moeten wij de industrie bevorderen. Met andere woorden: het is een kalf met vijf poten, dat bovendien nog twee koppen moet hebben en kunnen kwispelstaarten. Onmogelijk. Ik denk, dat de hele wereld overloopt van die onmogelijkheden omdat een werkelijk goede attractie over het algemeen geen parade nodig heeft.

Je had vroeger ook wel tentjes waar het toch wel vol stond. Er werd wel wat door een beaudiseur gezegd, maar voor de rest was er niet veel aan de hand. Geen bijzondere show, geen trara, geen bom bom. De mensen gingen naar binnen en kregen iets te zien wat inderdaad, gezien de bijdrage die ze moesten leveren, vaak verbluffend was.

Dergelijke tentjes zijn er natuurlijk ook op de moderne kermis. Alleen het beroerde is, dat ze over het algemeen niet in aanmerking komen voor subsidie. Want wie presteert zonder veel tam-tam die krijgt minder. Op deze manier zie ik dus uw wereld op het ogenblik een beetje in deze kermissfeer.

Maar een kermis heeft gewoonlijk ook een biertent. De biertent op de wereldkermis heet Wapenindustrie. De wapenindustrie zit de laatste tijd in moeilijkheden. Dat wist u misschien niet. Het is namelijk zo, dat niet alle wapenleveranties naar Derde Wereldlanden op het ogenblik niet meer kunnen worden gegarandeerd door de staten, omdat sommige exporten zelfs verboden zijn.

En toch, waar kun je anders je tweedehands wapens zo gemakkelijk kwijt? Daarom is het noodzakelijk dat de herbewapening in de rijke landen wordt opgevoerd, want die betalen nog wel.

Zo zullen we binnenkort wel weer te horen krijgen dat een groot gedeelte van de tanks, de vliegtuigen, de raketten en wat dies meer zij versleten is. Dat de soldaten meer behoefte hebben aan nog mooiere wapens die nog kwetsbaarder zijn en die nog duurdere munitie gebruiken, want dat is nu eigenlijk de hoofdindustrie van de wereld.

Misschien realiseert u het zich niet, maar weet u dat er op de wereld meer wordt omgezet aan wapens dan aan voedsel. Dat is toch eigenlijk raar. Dus de mensen kopen wapens om het eten te beschermen dat ze niet krijgen, omdat ze wapens moeten kopen. Maar ja, de hele wereld is zo gek.

Ik wil helemaal geen kritiek hebben op de moderne muziek. Maar per slot van rekening, als u het mij vraagt, dan is menige popster niet veel meer dan een muzikale ezel die staat te notenbalken, terwijl hij een gitaar in zijn handen houdt.

Zo zijn er ook predikers die het Koninkrijk Gods verkondigen op een uitermate winstgevende manier. Zij trekken uit om zielen te bekeren voor de Heer. En het is wel eigenaardig.....maar terwijl het flauwvallen bij de popsterren wat afneemt, neemt het bij de verschillende predikanten op het ogenblik toe. De hysterie heeft zich kennelijk iets verplaatst. Als ik al die dingen zo samen zie, dan probeer ik wel om zo de tekenen eens te lezen.

Als je op een kermis bent, dan kun je vaak zeggen wat het publiek is en hoe de verdeling van het publiek zal zijn alleen door te kijken naar de attracties die worden bezocht. En dan kijk ik en ik zie .....

Reagan b.v. doet het erg goed op het ogenblik. U denkt misschien dat Lubbers het zo slecht doet. Nou, zo slecht schijnt hij het ook nog niet te doen; zijn tent heeft nog voldoende aandacht.

De wapenindustrie loopt helemaal goed. De chemische industrie heeft met allerlei tegenwerkingen te maken, maar die doet het ook nog uitstekend vooral omdat ze buitengewoon giftige stoffen weet te produceren. Dus als ik het zo bekijk, dan zou mijn prognose voor de komende tijd zijn: Er ontstaat een grote ruzie in de Novo. Dat is niet omdat Josef weg is.

Want Josef is nu wel af, maar hij is nog lang niet weg. Neen, het is doodgewoon een kwestie van: men zal steeds hogere eisen gaan stellen aan de herbewapening van Europa. De meeste landen hebben steeds minder geld om daaraan te besteden. Dit is erg interessant, want daardoor wordt verklaarbaar dat de houding van de Russen tegenover de Amerikanen wat harder wordt.

De Russen namelijk gaan uit van het standpunt dat de Amerikanen hun denken (hun geloof) bedreigen. Nu is dat volkomen waar. Als je kijkt naar de heer die Reagan er zo nu en dan bijsleept, dan is dat toch een heel ander soort dictator dan Lenin, die zich eigenlijk op het marxisme baseerde.

Het resultaat zou kunnen zijn dat na een schijnbare toenadering (die 5 à 6 maanden kan duren) er een verharding komt van de standpunten Sovjet-Unie - Ver. Staten, weerspiegeld in conflicten binnen de Navo. Eveneens echter weerspiegeld door allerlei onzekerheden in het Sovjet-blok zelf waar dus o.m. een Warschau-pact bestaat dat ook niet helemaal zuiver meer schijnt te functioneren.

Dan krijgen wij China. China heeft op het ogenblik alle redenen om tegen het Westen wat vriendelijk te zijn. Het heeft ten slotte technische kennis nodig. Het heeft een zekere exportmogelijkheid nodig. Ze hebben bovendien voorlopig nog iets om naar uit te kijken. Het duurt nog wel een aantal jaren, maar ze zingen nu al: Wij gaan naar Hong Kong. En als ze eenmaal naar Hong Kong gaan, dan komt er misschien een King Kong en dan is het keizerrijk weer terug voor je het weet. Dan staan de idealisten voor aap, maar dat hebben ze altijd al gestaan alleen hebben ze het nooit begrepen.

Dan kijk ik verder en zie ik allerlei moeilijkheden ontstaan op het zuidelijk halfrond.

In Afrika lopen de zaken op het ogenblik een tikje verkeerd. Het is zelfs zo, dat sommige landen moeilijkheden hebben om wapens te kopen, zoals u misschien weet. Andere landen krijgen nog wel grote bedragen, maar ze besteden die aan alles behalve aan het in leven houden van de bevolking, daar ze kennelijk nog niet beseffen dat je die ook nodig hebt.

Dan hebben we Zuid-Afrika dat zijn interne moeilijkheden aanmerkelijk heeft vergroot door zijn nieuwe wetgeving waarmee men heeft geprobeerd een nader te scheppen tussen de verschillende gekleurde bevolkingsgroepen. Maar het ziet ernaar uit dat die een soort Pact aan het sluiten zijn met degenen die nog niet vertegenwoordigd zijn. En dan zou er wel eens een heel eigenaardige strijd kunnen uitbreken ook alweer met enige bloedvergieten. Ik vermoed dat dit o.m. in Johannesburg, Bloemfontein en ergens verder in het randgebied zal plaatsvinden.

Kijk ik naar Zuid-Amerika, dan wordt het nog veel moeilijker. Wist u b.v. dat op het ogenblik in Argentinië liefst drie revolutionaire machten bezig zijn om zich voor te bereiden op een greep naar de macht? Elk van die groep revolutionairen heeft echter een andere partner. Er is zelfs een verzetgroep die vreemd genoeg door de CIA wordt gesteund en gelijktijdig de regering raad geeft. Een andere groep wordt gesteund door de Castro-beweging plus nog wat andere bewegingen met op de achtergrond de Sovjet-Unie. Er is een derde groepering die wonderlijk genoeg de laatste tijd steun en wat wapens heeft ontvangen uit China.

Wat Chili betreft, ik denk dat we daar binnenkort ook wat rare dingen zullen zien vooral in het noordelijke gedeelte waar een aantal opstandelingen zich gaan gedragen als jumping chilibeans door op de meest onverwachte manier allerlei aanslagen te gaan plegen juist in een hoogland waarin veel soldaten zich niet zo gemakkelijk zullen bewegen. Of het zal afzakken naar Valparaiso en andere steden dat betwijfel ik voorlopig, maar

daar zit toch ook wel actie in.

Er zijn een paar rechtse staatjes die op het ogenblik zich zo benauwd voelen door alles wat er om hen heen gebeurt, dat ze naar binnen toe veel harder gaan optreden. Daarbij vergeten ze één ding: Als een peon nog enige hoop heeft op een redelijk leven, dan neemt hij ontzettend veel. Maar als hij bijna zeker is dat hij toch wordt vermoord, dan denkt hij altijd: de eerste slag is een daalder waard. Of hij die nu geeft met een pistool of met een machete aankomen doet het meestal wel. Dus wat dat betreft, zitten ze minder goed.

Voor de Ver. Staten is dat helemaal pijnlijk, omdat de Buitenlandse Dienst zowel diplomatiek als geheim zich nogal heeft ingezet voor - zullen we zeggen - het amerikaniseren van geheel Zuid-Amerika. Als dit niet gelukt, is er kans dat de Ver. Staten worden betrokken in een soort Vietnamgeval, maar nu waarschijnlijk in het midden van Zuid-Amerika en daarbij o.a. onbewust allerlei onlusten in Brazilië zullen veroorzaken. Wat moeten we dan nog verder zeggen?

Australië. In Australië spelen zich ook veranderingen af. Al valt dat dan niet zo op, er ontstaat een zekere openheid voor gekleurde immigranten. Men heeft ze eigenlijk niet nodig, maar men durft hen niet afwijzen. Laten wij het zo maar zeggen. Maar daarmee is er een enclave van een nieuwe mentaliteit geschapen die op het hele verloop van zaken vooral in de binnenlanden grote invloed kan hebben. Daardoor gaat ze indirect de mogelijkheden van de steden en de vakbonden beïnvloeden. Waar dat toe leidt is op korte termijn niet te zeggen. Zeer waarschijnlijk brengt het voorlopig alleen wat politieke wrijving, maar na ongeveer 1½ jaar zou het moeten uitlopen op een aantal stakingen en mogelijk zelfs hier en daar ook op stevige vechtpartijen. Het komt in Australië nu niet zo vaak voor dat dat georganiseerd gebeurt.

Wat betreft India. Het is een land dat heel veel wapens heeft gekocht. Pakistan trouwens ook. Ze hebben geen cent om dood te doen, maar ze hebben wel de modernste wapens. Ik denk zo, dat India mede betrokken zal worden in een voor het hele midden-Oosten belangrijk conflict dat eigenlijk wordt bepaald door de oliegebieden aan de Rode Zee. Dat hierdoor een aantal politieke verschuivingen zullen plaatsvinden in India zelf, lijkt mij onvermijdelijk.

Daarnaast meen ik, dat Pakistan in het geheel van zijn reacties meer naar links gaat uitwijken en dus voor een groot gedeelte de zeer rechtzinnige moslims de rug gaat toe keren. Dit allemaal is nogal interessant, als u zich ervoor interesseert.

Ik zeg u: het is net een kermis. Als je nu eens kijkt naar een grote attractie voor het gehele volk: een schiettent. Allemaal politici en jij mag schieten.

Dan heb je ook een Vrolijke Keuken. Daar kun je idealen kapot gooien; die zijn toch allemaal al licht beschadigd. Neen, als u het mij vraagt: die kermistenten zijn het juiste beeld dat je kunt geven van een wereld waarin de uiterlijkheden de innerlijke armoede volkomen verloochenen.

Zelfs de kerk van Rome. De kerk van Rome is een schitterende kerk, vooral de St. Pieter. Als ze die ooit niet meer nodig zouden hebben, dan kunnen ze er nog altijd een overdekt voetbalveld van maken.

Het is allemaal heel mooi. De Paus en een hele reeks geestelijke ministers en ministeries en allerlei organen, meer nog dan menige staat heeft. Ik kijk er dan naar en zeg: Ja, het ziet er van buiten zo groots uit. Ook de vliegende Paus. Die is net Sneeuwwitje. Hij zit altijd in een glazen kastje te kijk, maar er komt geen enkele prinses om hem wakker te kussen. Dan denk ik aan de andere kant: het is toch wel een beetje vreemd.

Jezus heeft de wisselaars de tempel uit gedreven. De kerk is nu van één ban bijna af, maar ze zit nog tamelijk zwaar met haar kapitaal in het

bankwezen. Het is niet alleen het gewone bankwezen. Er is ook nog een ander bankwezen dat tegen tamelijk hoge rente levert. Als ik het zo be- kijk, dan zeg ik: Het is ook een kermistent. In plaats van te zoeken naar mensen die God aanvaardbaar kunnen maken voor alle gelovigen, pro- beren ze mensen te vinden die de gelovigen kunnen onderwerpen, althans uiterlijk, aan datgene wat de kerk voorlopig als waarheid predikt. En dat in de praktijk dan volkomen in strijd blijkt te zijn met de leer waaruit zij haar gezag zegt te putten. Ik vind het allemaal fantastisch mooi. Ik heb daar helemaal niets op tegen.

Ik heb dominees gekend die waren zo ontzettend vroom dat, als ze gepreekt hadden, dan moest je bij het uitgaan van de kerk uitkijken dat je niet uitgleed over de zalf. Dat waren heel goede mensen. Maar als ze over God preekten, dan hielden ze zich tenminste zoveel mogelijk aan hetgeen ze anderen voorhielden.

Aan de andere kant heb ik dominees gekend die spraken over de noodzaak om met de armen samen te leven. Dat deden zij dan ook heel goed, want ze waren huisjesmelkers. Ik wil maar zeggen: Het is altijd een show ge- weest op aarde en dat zal het wel altijd blijven.

Als wij in de moderne tijd kijken naar de conflicten, dan blijkt dat het komende jaar een toenemend aantal spanningen geeft die berusten niet op werkelijkheden of werkelijke noodzaak, maar op uiterlijkheden. Het ziet er wel naar uit dat een groot gedeelte van de leiders van deze wereld wordt beheerst door angsten voor dingen die niet eens bestaan. Daardoor scheppen ze voor anderen angsten die wel degelijk reden van be- staan hebben.

Ik vraag mij wel eens af, of je om een groot staatsman te worden eigenlijk niet een uitermate zelfvoldane persoonlijkheid moet zijn die toch last heeft van vervolgingswaan. Ik kan het mij niet anders voor- stellen. Neem mij niet kwalijk, ik heb het niet tegen de regeerders van kleine landjes zoals Nederland. Nederland is een vliegenpoepje dat zich het geweten van de wereld acht.

Als ik alles bij elkaar haal, dan wil ik nog wel een paar conclu- sies geven. Het zijn geen echte prognoses; het zijn maar een paar conclu- sies.

Wij zullen horen dat de economie voortdurend aantrekt. Maar wat ze trekt, wordt niet duidelijk, want de werkloosheid wordt groter.

Wij zullen verder horen dat het de Staat steeds beter gaat, omdat ze steeds minder uitgeeft. Maar in de praktijk zal blijken dat ze steeds meer uitgeeft, maar steeds minder teruggeeft aan haar burgers.

Dan zie ik verder: Door allerlei spanningen zal er een neiging zijn bij de toch wat nationalistisch denkende landen om zich geheel of althans ten dele terug te trekken uit internationale organisaties. Ik denk niet dat Nederland daaraan meedoet. Er zijn hier nog teveel mensen die graag een belangrijke positie tegen goede betaling willen hebben. Maar andere landen, zoals Frankrijk maar ook Duitsland en Engeland helemaal, zullen wel degelijk grote eisen gaan stellen aan zaken als EEG en NAVO. En als ze die niet krijgen, ook bereid zijn om heen te gaan. Dan heeft u dus een clubje, dat is gesticht om de welvaart van een aantal welvarenden te garanderen, die nu weglopen zodat er alleen de armeren overblijven die proberen te doen of ze een eigen welvaart garanderen die ze nooit kun- nen bereiken.

Dan denk ik, dat u ook nog wel wat te horen zult krijgen over oorlogs- handelingen. Er zijn enkele moeilijkheden gerezen in Syrië. Ik meen, dat ook Iran eveneens in moeilijkheden komt. Indirect stel ik daarvoor Tunis en vooral ook Algiers aansprakelijk die op het ogenblik in dit deel van de we- reld wel erg intrigeren.

Wat Egypte betreft, die maakt waarschijnlijk binnenkort een aardige volte face. Op die manier weet niemand meer hoe hij er een touw aan moet

vastknopen. Het heeft ook enkele voordelen. De olie zal, nadat ze enige malen in prijs is gedaald, weer aanmerkelijk gaan stijgen. Hoe kun je eigenlijk als sheik in de olie zijn, wanneer je olie goedkoper wordt. Hier zie ik langzamerhand een vertekening van zaken.

Ik denk, dat die vertekening verder doorgaat en dat we ook nog conflicten krijgen - al zal dat grotendeels geen gewapende zijn - tussen delen van de Derde Wereld en de landen die daar zeer welwillend hun eigen zaken doen en hun import in die landen bevorderen door het schenken van bedragen of het geven van leningen waarmee die landen later helemaal geen raad meer weten.

Ik denk, dat het zal komen tot het uitzetten van een aantal blanken en vermoedelijk de naasting van enkele bedrijven in staten bij de Ivoorkust o.m. Guinee. Al die dingen klinken misschien heel erg pessimistisch, maar de eindconclusie mag toch eigenlijk wel gunstig zijn.

Ik denk, dat de wereld langzaam maar zeker wel wordt geconfronteerd met het feit dat niet de parade vóór de tent het belangrijkste is, maar datgene wat je in de tent kunt bieden aan hen die er de moeite voor over hebben om met je mee te gaan, om achter je te staan.

De betrouwbaarheid zal moeten toenemen. Die betrouwbaarheid zal enige politieke ongelukken waarschijnlijk reeds in het volgende jaar kenbaar doen worden. In Nederland wordt er natuurlijk nog heel veel gestaakt. En u moet niet vergeten, als de vakbonden het halen in Engeland, dan zijn er hier onmiddellijk mensen die zeggen: Ja, maar Lubbers is een mannelijke Thatcher. Wij kunnen het hier ook. Dus het zou hier en daar wel een hete herfst kunnen worden. Dat slaat niet op het klimaat.

Maar alles bij elkaar is het gunstig. De zaken komen in beweging. Vastgeroeste instanties kunnen zich haast niet meer handhaven. Allerlei officiële denkbeelden worden aangetast door de feiten. En dat betekent, dat we dichterbij de waarheid en dichterbij de werkelijkheid zullen leven, wanneer het anderhalf à twee jaar verder is.

Ik heb u hier een wat algemene beschouwing gegeven. Ik heb het op mijn manier gedaan. Want per slot van rekening, op een kermis heb je clowns nodig. En aangezien er zoveel mensen voor gek lopen dat je moeite hebt om je als clown te handhaven, heb ik maar ten dele geprobeerd die rol te spelen.

Ik zou zeggen: Lees uw kranten goed en probeer tussen de regels door te lezen. U zult met verbazing ontdekken dat dingen, die ik als belangrijk heb genoemd, achteraf en eigenlijk maar tussen de regels naar buiten komen. Want het past op het ogenblik degene in de paradetent nog niet dat kenbaar wordt dat bij anderen de ontmaskering al begonnen is.

U kunt er echter heel veel uit putten. Wanneer dat gebeurt, dan wordt het niet slechter, maar wel beter.

Ik hoop, dat u het vanavond voldoende naar uw zin heeft gehad om de volgende keer met de cursus door te gaan. Ik kan u wel zeggen: Het wordt steeds ingewikkelder en het wordt ook steeds geestelijker; daaraan is niet te ontkomen. U heeft voorlopig stoffelijke ellende genoeg opgediend gekregen om met enige geestelijke ontwikkeling en bevrijding zo dadelijk u verheugd en gesterkt weer verder te kunnen bewegen.

:--:~: